

Inleiding

Ruim 10 jaar nadat onderkend is dat behoefte bestaat aan verbetering van herkenning en erkenning van de maatschappelijke (sociale) onderneming, is het nu zover. Sindsdien is niet alleen het aantal sociale ondernemingen gegroeid, ook zijn het maatschappelijke perspectief en opvattingen over ondernemingen in het algemeen ontwikkeld. De samenleving verwacht in toenemende mate van ondernemingen dat deze voorkomen dat schade aan mens en planeet wordt toegebracht (do no harm). Van de maatschappelijke (sociale) onderneming verwacht de samenleving dat deze een concrete bijdrage levert aan het oplossen van een maatschappelijk vraagstuk (do good, impact first).

De Code Sociale Ondernemingen (“CSO”) ondersteunt een regeling voor de BVm die concreet *onderscheidt*, maar niet scheidt. Met andere woorden, hoe concreter wordt aangesloten bij algemeen geldende structuren en regelingen voor ondernemingen - leg uit wat de concrete aspecten zijn waar de “M” aanvult op deze algemene structuren en regelingen - hoe effectiever de regeling bijdraagt aan erkenning en herkenning van de maatschappelijke onderneming als een volwassen loot aan de stam van ondernemingen. Tevens kunnen de kenmerken van de BVm dan een lonkend perspectief bieden voor ondernemingen in het algemeen.

CSO reageert hieronder eerst in algemene bewoordingen op de aanzet. Vervolgens werkt CSO een aantal thema’s meer concreet uit.

A. Algemeen

CSO ondersteunt van harte de uitwerking van een wettelijke regeling ten behoeve van maatschappelijke (sociale) ondernemingen. Dat daartoe nu een aanzet is gemaakt is verheugend. De aanzet getuigt van inzet op een regeling die als *voorwaarde voor toekenning* van het label BVm een aantal *concrete* (vorm)*vereisten* stelt en vervolgens *open normen* introduceert *voor de implementatie* van de kenmerkende elementen van de BVm door de bestuurder.

CSO ondersteunt dit: strikte vormvereisten bij toekenning van het label BVm en meer open normen voor de eisen die gelden voor de uitvoering daarna van de kenmerkende elementen van de BVm. CSO bepleit daarbij wél dat deze open normen aan de ondernemer, de organen van de vennootschap én de stakeholders voldoende houvast bieden én dat de regeling ook een duidelijk aanknopingspunt is voor aanpalende regelingen en overheidsbeleid. Dit draagt bij aan fair play binnen het ondernemersveld, aan rechtszekerheid voor de ondernemer en de stakeholders, aan passende gelijkheid en voorkomt willekeur.

In de huidige aanzet bieden de open normen nog onvoldoende houvast. De kern van deze bijdrage van CSO is de oproep om de open normen meer in te vullen op een manier die het mogelijk maakt dat voortschrijdend inzicht steeds in de regeling kan worden verwerkt. De “techniek” die CSO bepleit is een “raamwet” met uitwerking in AMvB’s.

De voorstellen die CSO in dit document doet voor concretisering van de implementatie eisen die voortkomen uit de kenmerken van de BVm, zijn ontleend aan de ervaring met de toetsing van deze kenmerken door de Review Board van CSO en aan uitwisseling met financiers van de maatschappelijke ondernemers. Voor relevante ervaringen met implementatie van kenmerkende elementen van de BVm, biedt CSO graag aan om contact te leggen om (nadere) inzichten op te doen bij de Review Board van CSO en bij financiers van maatschappelijke (sociale) ondernemingen, zoals Triodos Bank N.V. en impactinvesteerders.

Door meer invulling van de open normen wordt borging/handhaving achteraf (door afdwingbaarheid en toegankelijkheid van rechtsmiddelen) een sluitstuk van de regeling en een last resort bij verschil

van inzicht over de implementatie van deze open normen. Door invulling vooraf wordt voorkomen dat jurisprudentie - en dus procedures - nodig is om onvoldoende duidelijke open normen alsnog in te vullen. De memorie van toelichting kan hier niet in de behoefte aan duidelijkheid voorzien omdat deze niet kan worden aangepast aan voortschrijdende inzicht. Een raamwet met uitwerking in AMvB's kan dat wel.

CSO steunt - vanuit het perspectief dat deze bepleitte concretisering wordt uitgewerkt - de keuze voor aansluiting bij het algemeen ondernemingsrecht en bij de rechtsmiddelen die in het ondernemingsrecht open staan voor borging van de BVm. CSO doet daarbij twee suggesties:

1. leg in de memorie van toelichting vast dat een aantal algemene aspecten van het ondernemingsrecht door het maatschappelijk doel van de onderneming concreet wordt ingevuld.

Met name:

- het maatschappelijk doel **vertaald naar** het belang van de vennootschap en de daarmee verbonden onderneming;
- het financieel beleid waarin het maatschappelijk karakter van de onderneming tot uitdrukking moet komen **vertaald naar** het primaat van de bestuurder ten aanzien van winstuitkeringen en het uitvoeren van de balans test;
- de specifieke aspecten van de "M" en de **vertaling daarvan naar** de algemene eisen aan goed bestuur.

2. Sluit aan bij bestaande vereisten en best practices van stakeholder interactie en stakeholder beleid in het maatschappelijke domein zoals verankerd in tal van Codes¹.

CSO vraagt aandacht voor het gegeven dat de maatschappelijke ondernemingen nu veel start ups en scale ups zijn, MKB bedrijven/organisaties en hooguit enkele structuurvennootschappen. Voor deze groep ondernemingen en hun stakeholders moet de regeling proportioneel zijn, goed toepasbaar en uitvoerbaar. CSO geeft in overweging om in de regeling onderscheid te maken tussen kleine en grote BVm's en daaraan gradaties te koppelen van de eisen aan de BVm. Daarbij suggereren wij aan te sluiten bij de kwalificaties zoals opgenomen in titel 9 van boek 2 BW en beschouwen wij als klein 'micro' en 'klein' en als groot de grote ondernemingen.² Dit onderscheid dient door te werken in de eisen die aan de statuten en aan de verslaglegging in het maatschappelijk jaarverslag worden gesteld.

CSO onderschrijft de thema's die in de aanzet zijn beschreven als onderscheidend voor de BVm jegens de BV:

- maatschappelijk doel van de onderneming ;
- maatschappelijk jaarverslag inclusief impact rapportage door de onderneming;
- financieel beleid van de onderneming;
- de beperking van de bevoegdheid tot winstbestemming van de Algemene Vergadering;
- positionering van de stakeholders;

Hieronder gaat CSO meer concreet in op deze thema's. Daarnaast vraagt CSO aandacht voor transparantie en proportionaliteit als basisprincipes voor/van de regeling.

---

¹ Zie bijvoorbeeld principe 3 van de Zorgbrede Governance Code; Branchecode Goed bestuur Hogescholen, horizontale dialoog.

² www.kvk.nl/inschrijven-en-wijzigen/deponeren/jaarrekening-deponeren/waaruit-bestaat-de-jaarrekening.

B. Verschillende thema's nader uitgewerkt

1. Transparantie

Transparantie is een voorwaarde om vooraf en achteraf te kunnen beoordelen of de BvM op de relevante thema's voldoende "levert". CSO bepleit dat de regeling daarom - in aanvulling op het reguliere vennootschapsrecht - expliciet maakt:

- welke informatie moet de BvM publiceren
- wanneer en hoe/waar
- aan welke eisen moet de informatie voldoen.

Deze transparantie wordt bereikt door eisen te stellen aan de inhoud van de statuten, aan de inhoud van het maatschappelijk jaarverslag en aan publicatie van de statuten en het maatschappelijk jaarverslag op de website en deponering bij de KvK van maatschappelijk jaarverslag. E.e.a. onverkort de eisen - en indien deze niet gelden waar adequaat naar analogie - die krachtens het Jaarrekeningenrecht en de ontwikkelingen op het gebied van verslaglegging (o.a. integrated reporting IR en nieuwe eisen op basis van ontwikkelingen NFRD en EFRAG) gesteld worden. Ook hier dient te worden aangesloten bij de categorieën micro, klein en groot.³

2. Proportionaliteit: Eenvoud en eenduidigheid

CSO bepleit dat de regeling dusdanig duidelijk is dat deze de ondernemer, de organen van de vennootschap én de stakeholders voldoende houvast biedt én dat de regeling ook een duidelijk aanknopingspunt is voor aanpalende regelingen en overheidsbeleid. Daarbij moet de regeling ook proportioneel zijn: de eisen die de regeling aan de vennootschap en de onderneming (en de bestuurder) stelt moeten in verhouding staan tot het doel van de regeling. Kijk goed naar de balans die de regeling uiteindelijk vertegenwoordigt voor de maatschappelijk ondernemers en de stakeholders (waaronder overheden). Ook hier dient te worden aangesloten bij de indeling micro, klein en groot.

3. De Maatschappelijke Doelstelling

De aanzet kiest voor een limitatieve opsomming van de doelstellingen die kwalificeren als maatschappelijk. Daarbij wordt aangesloten bij de categorieën uit ANBI-regeling en de invulling daarvan door jurisprudentie omdat uit onderzoek blijkt dat de maatschappelijk ondernemers actief zijn binnen deze categorieën, met aanvulling van twee categorieën. Het overnemen van deze categorisering (en de bijbehorende invulling door jurisprudentie) steunt CSO. In de uitwerking is CSO voorstander van het opsommen van deze categorieën voor de BvM in een AMvB. Deze aanpak heeft als voordeel de limitatieve opsomming eenvoudig kan meebewegen met de maatschappelijke opvattingen. Zo maakt de regeling gebruik van de ervaring met de ANBI categorieën en wordt voorkomen dat de ANBI-regeling aan de BvM regeling gekoppeld is.

CSO meent dat de regeling nog aanvulling nodig heeft met de bepaling dat de onderneming niet alleen de maatschappelijke doelstelling moet realiseren (do good), maar ook een algemeen maatschappelijke zorgplicht heeft (do no harm). Hiervoor kan worden aangesloten bij het voorstel van de 25 hoogleraren.⁴ Het is immers niet de bedoeling dat het nastreven van een gedefinieerd maatschappelijk doel ten koste gaat van schade op andere maatschappelijke domeinen. Concreet moet bijvoorbeeld worden voorkomen dat een onderneming die arbeidsinclusie realiseert, vervolgens plastic confetti produceert.⁵

---

³ Zie noot 2

⁴ Ondernemingsrecht 2020/86.

⁵ Zoals recent uit de handel genomen door verschillende leveranciers in verband met de schade aan het milieu.

Dit aandachtspunt van de combinatie van “do good” met “do no harm” markeert overigens ook een belangrijk verschil tussen keurmerken die toetsen op een op zich staand aspect en de CSO die integraal toetst.⁶

4. Het Maatschappelijk Jaarverslag

Het maatschappelijk jaarverslag is bij uitstek het instrument waarin en waarmee de maatschappelijke onderneming verantwoording aflegt. CSO bepleit dat de regeling concreetiseert:

- *wanneer* het maatschappelijk jaarverslag moet worden gepubliceerd. CSO stelt voor sluit aan bij de regeling voor jaarstukken, voor grotere ondernemingen als onderdeel van het jaarverslag;
- *waar* het maatschappelijk jaarverslag moet worden gepubliceerd. CSO stelt voor in ieder geval op de website, voor grotere ondernemingen ook deponeren bij de KvK;
- *wat* er in het maatschappelijk jaarverslag moet staan. CSO stelt voor:
  - de impact doelen (do good) , de gerealiseerde impact, de methode die gekozen is om impact in kaart te brengen. Sluit b.v. aan bij het impact pad;
  - de wijze waarop de vennootschap deelneemt aan het maatschappelijk verkeer als zorgvuldige vennootschap⁷: een beschrijving van de wijze waarop het bestuur heeft gezorgd voor een verantwoordelijke deelname van de vennootschap aan het maatschappelijk verkeer (no harm);
  - het financieel **beleid** ter schraging van de maatschappelijke doelstelling (dividend, leningen van aandeelhouders, bezoldiging van management) en de **implementatie** van dat beleid;
  - het stakeholder **beleid** ter schraging van de maatschappelijke doelstelling (wie zijn de stakeholders, structuur van de dialoog met de stakeholders - al dan niet verankert in de governance - , rechten van de stakeholders) en de **implementatie** van dat beleid;

5. Het Financieel Beleid

De BvM brengt in zijn financiële beleid de financiële vertaling van de maatschappelijke doelstelling tot uitdrukking. Dit beleid wordt in het maatschappelijk jaarverslag gepubliceerd. Belangrijke ingrediënten van het beleid van een maatschappelijke onderneming zijn het dividendbeleid (houdt de onderneming een maximum aan wat betreft winstuitkering boven op de balanstest?), het reserveringsbeleid (heeft de onderneming ten behoeve van het maatschappelijke doel statutaire reserves opgenomen), het beloningsbeleid (houdt de onderneming maxima aan wat betreft bestuurdersbeloningen en het loongebouw) en het beleid van rente op leningen. Dit beleid is van invloed op de bepaling van de winst. Dit beleid moet ook de bevoegdheid van de algemene vergadering kaderen bij besluiten tot bestemming van winst. Bij grote ondernemingen kan worden overwogen de verplichting in de statuten op te nemen tot een “maatschappelijke reserve”, die dan meegenomen moet worden in de balanstest.

6. De Aandeelhouder

CSO leest de aanzet zo dat deze beoogt de positie van de bestuurder jegens de aandeelhouder te versterken. De aanzet biedt de bestuurder in de relatie tot de aandeelhouder de mogelijkheid om met het beroep op het maatschappelijk belang geen uitvoering te geven aan een besluit van de algemene vergadering tot uitkering van dividend. Tegelijkertijd geeft de aanzet aan de aandeelhouder/algemene vergadering de opdracht om af te zien van een besluit tot dividenuitkering als daardoor het realiseren van het maatschappelijk belang wordt belemmerd of zelfs in gevaar wordt gebracht. Dit zijn twee zijden van dezelfde medaille.

---

⁶ De vergelijking van CSO met PSO en B-corp gaat daarom mank. PSO beperkt zich tot het vraagstuk van arbeidsinclusie en laat alle andere thema's die de BvM bestrijkt buiten beschouwing. B-corp heeft als uitgangspunt “do no harm”. De integrale benadering van de BvM, sluit het meest aan op CSO. Dat blijkt ook uit het onderzoek van KPMG, waarvan de uitkomst is dat bij de sociaal ondernemers net zoveel draagvlak is voor het wettelijk verankeren van de CSO als voor de BvM.

⁷ Zie noot 1.

CSO bepleit vereenvoudiging en meer eenduidigheid. Bepaal dat de bestuurder in zijn beleid concreet moet maken hoe de maatschappelijke doelstelling zich vertaalt naar het belang van de vennootschap en de daarmee verbonden onderneming. Het financiële beleid dient hiervan een weerslag te zijn en de bestuurder heeft de taak het dividendbeleid en de uitkering van dividend daarmee in lijn te brengen.

CSO is er voorstander van dat de regeling de bestuurder steunt in deze taak het maatschappelijk belang te realiseren als de regeling bepaalt dat bij een verschil van inzicht over dividenduitkering tussen de bestuurder en de algemene vergadering het besluit van de bestuurder het uitgangspunt is. Is de algemene vergadering het hiermee niet eens, dan zal de algemene vergadering het initiatief moet nemen hierover te gaan procederen en daarbij moeten bewijzen dat *“een op zijn taak toegerust bestuurder in redelijkheid niet tot dit besluit had kunnen komen”*.

Dit is dus een omkering van de algemene regeling in het vennootschapsrecht dat de algemene vergadering besluit over de winstbestemming en de bestuurder aan dit besluit geen uitvoering geeft als dit niet in het belang van de vennootschap is. Daarbij moet worden vastgelegd dat een geschil over dividenduitkering geen rol mag spelen in een besluit tot ontslag van de bestuurder.

7. Stakeholders en Belanghebbenden

CSO bepleit (zie ook bij maatschappelijk jaarverslag) dat de onderneming een stakeholder beleid vaststelt. Daarin staat wie de stakeholders zijn (primaire en secundaire stakeholders), waarover de onderneming met de stakeholders in gesprek gaat, aan wie de onderneming verantwoording aflegt en of zij formele bevoegdheden hebben en hoe zich dit vertaalt naar de strategie van de onderneming. CSO bepleit dat deze stakeholders ook belanghebbenden zijn die toegang hebben tot de procedures voor borging van de “M”. Voor de grote onderneming kan worden gekozen voor de verplichting van een statutaire verankering van de positie en inbreng van directe stakeholders.

Voor de borging en afdwingbaarheid van het BVm label, bepleit CSO dat “belanghebbenden” wordt gedefinieerd. In aanvulling op degenen die een op basis van een verbintenis of onrechtmatige daad een titel hebben voor afdwingbaarheid en in aanvulling op stakeholders of organen van de vennootschap die op grond van een bestaande positie toegang hebben tot de rechter, vindt CSO het van belang dat een bredere kring van stakeholders door de regeling wordt erkend als belanghebbenden. Toegang tot de Ondernemingskamer voor deze belanghebbenden draagt bij aan de borging van het BVm label.

8. Doorontwikkelen van de regeling

Gegeven het maatschappelijk karakter van de BVm, hebben de maatschappelijke ontwikkelingen direct invloed op de eisen die aan de BVm worden gesteld. CSO is er voorstander van dat deze maatschappelijke invloed snel kan worden vertaald naar bijbehorende aanpassingen van de regelgeving.

- a. Door de limitatieve lijst met maatschappelijke doelen in een AMvB op te nemen. Deze AMvB kan dan worden aangepast.
- b. Door de eisen aan het maatschappelijk jaarverslag (met daarin de thema’s zoals onder 4 van deze bijdrage verwoord) - met het genoemde onderscheid naar kleine en grote ondernemingen - in een AMvB op te nemen. Deze eisen kunnen dan worden aangepast.
- c. Door een “ontwikkelingscommissie” die op drie jaarlijkse basis de regeling en in het bijzonder de thema’s die bij AMvB zijn geregeld (de maatschappelijke doelen en de inrichting, eisen en best practices voor maatschappelijk jaarverslag) evalueert en zo nodig aanbevelingen doet voor aanpassingen.

9. M status ook voor stichtingen en coöperaties

CSO vraagt alsnog te overwegen om de “M” status ook voor stichtingen en coöperaties in te voeren. In de praktijk worden deze rechtsvormen veelvuldig door maatschappelijke ondernemingen gebruikt. De uitwerking van de regeling voor de BVm moet niet wachten op de afronding van het debat hierover als dit controversieel is.

Stichting Code Sociale Ondernemingen

Pjotr Anthoni
Mark Hillen
Joske Paumen
Judith Schmitz
Edwin Teljeur
Josephine de Zwaan